

IZVJEŠTAJ O RADU DRUŠTVA ZA HRVATSKU POVJESNICU (SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA REPUBLIKE HRVATSKE) O RADU OD 1988. DO 1997.

Odmah na početku potrebno je naglasiti: u ovom tekstu priopćeni su uglavnom suhoparni podatci o brojnim aktivnostima Saveza/Društva za devet i pol godina, tj. od 1. I. 1988. do 31. 12. 1997. godine. Podrobnije je o tome govoreno na izbornoj skupštini Društva/Saveza 3. 6. 1997. godine. Usto, godine 1990. i 1991. već su izvještaji objavljeni, i to u našem glasilu "Historijski zbornik" za 1992. godinu, svezak 44; osim toga, izvještaj o realizaciji 25-godišnje suradnje hrvatskih povjesničara u okviru projekta "Mogersdorf" (Austrija, Hrvatska, Mađarska i Slovenija) i znanstvenom projektu "Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata" objavljeni su u istome zborniku, sv. 48 za 1995. godinu.

I. Osnovni podaci

Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske) osnovano je ravno prije pola stoljeća (1947. godine), i to kao Povijesno društvo Hrvatske, te bi trebalo ove godine proslaviti veliku, pedesetu, obljetnicu svoga plodnoga života i rada.

Uskoro nakon osnivanja Društvo je pod istim imenom transformirano u savez društava, jer se javila potreba, u prvome redu, za osnivanje podružnica u Puli i Rijeci zbog toga što nije postojala hrvatska historiografija Istre, s obzirom na to da je riječko-istarsko područje dugi niz godina bilo dio kraljevine Italije.

Naše Društvo djeluje preko svoje središnjice i preko svojih članica/društava.

Do jugosrpske agresije na našu domovinu u okviru Saveza djelovalo je 14 članica/društava. U 1997. bilo je 10 aktivnih članica/društava.

Društvo je do 1991. god. bilo član Saveza povjesničara SFR Jugoslavije. Tada je zbog velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku na Plenumu u Zagrebu protestno istupilo iz toga Saveza. Dopolnjeno je ime Saveza tako da se udruga zove Društvo za hrvatsku povjesnicu/Savez povijesnih društava Republike Hrvatske.

Predsjedništvo je djelovalo u sljedećem sastavu: predsjednik dr. Petar Strčić, potpredsjednici prof. dr. Ivan Kampuš i akademik Tomislav Raukar, tajnik dr. Ivo Goldstein, članovi (sada pok.) prof. dr. Stjepan Antoljak, (sada pok.) dr. Fikreta Jelić-Butić, (sada pok.) dr. Josip Lučić (sve troje do smrti), Vesna Jurkić-Girardi (nije sudjelovala u radu), dr. Hrvoje Matković, dr. Franko Mirošević, dr. Dragutin Pavličević, Dušan Plećaš, Ljubomir Petrović, prof. dr. Filip Potrebica i dr. Božena Vranješ-Soljan.

Članovi Časnoga suda bili su (sada pok.) akademik Josip Adamček i (sada pok.) dr. Ivan Očak, te prof. dr. Rene Lovrenčić.

Glavni urednici su prof. dr. Ivan Kampuš za "Historijski zbornik", dr. Ivan Erceg za "Hrvatsku gospodarsku povijest" prof. i dr. Hrvoje Matković za "Nastavu povijesti".

U ovome razdoblju osnovan je Hrvatski nacionalni povijesni odbor čiji su prvi predsjednik i tajnik bili akademik Lujo Margetić i dr. Petar Strčić, a sada su predsjednik odnosno tajnik akademik Franjo Šanjek i dr. Alexander Buczynski.

Dne 4. srpnja 1997. god. održana je izborna skupština na kojoj je za predsjednika Društva/Saveza izabran dr. Franko Mirošević, za potpredsjednike akademik Tomislav Raukar, prof. dr. Filip Potrebić i dr. Petar Strčić, za članove Vinko Ivić, mr. Orlić, Ljubomir Petrović i Ljerka Šneller (naknadno će biti javljena imena po jednoga predstavnika iz Požege i Zagreba). Za glavnog urednika Historijskog zbornika ponovno je imenovan prof. dr. Ivan Kampuš te isti članovi uredništva.

Po položaju članovi Predsjedništva su predsjednik Hrvatskog povijesnog nacionalnog odbora, akademik Franjo Šanjek, te glavni urednici izdanja "Acta historica-oeconomica Croatiae" dr. Ivan Erceg i "Nastave povijesti" dr. Hrvoje Matković.

God. 1951. započelo je ovo društvo s objavljivanjem niza "Mala historijska knjižnica", ali je prestao izlaziti nakon nekoliko svezaka. Odlučeno je da se niz opet pokrene; za glavnog urednika imenovan je prof. dr. Ivan Kampuš.

II. Domovinski rat

Izvještaj o djelatnosti Društva u povodu početaka jugosrpske agresije na našu domovinu objavljen je u "Historijskom zborniku", sv. 44 za 1991. godinu.

Već 4. 7. 1990. god. dali smo izjavu o osudi oružanih sukoba, koja je objavljena u tisku, na radiju i televiziji. Istodobno smo stavili u mirovanje naše članstvo u jugoslavenskom povjesničarskom Savezu. Napokon, Društvo je 25. 9. 1991. god. organiziralo u zagrebačkome muzeju "Mimara" plenum hrvatskih povjesničara, koji je djelovao kao izvanredna skupština; u njegov rad su se uključili i predstavnici više udruga i institucija (npr. arhivisti). Na tome plenumu usvojeni su "Prosvjed" u povodu agresije, prosvjedne ostavke naših članova na dužnosti predsjednika Saveza povjesničara (prof. dr. I. Kampuš) i predsjednika Saveza arhivista SFR Jugoslavije (dr. P. Strčić), povučeni su naši članovi iz tijela jugoslavenskoga Saveza, te je usvojen "Apel" svjetskoj javnosti; Statut Društva stavljen je izvan snage i usvojen je Privremeni pravilnik o radu; odlučeno je da se osnuje vlastiti Hrvatski nacionalni povijesni odbor te je prihvaćen prijedlog dr. Dragutina Pavličevića da se našem nazivu doda još i ime Društvo za hrvatsku povjesnicu.

"Prosvjed" i "Apel" prevedeni su na engleski jezik i s fotokopijama članaka i fotografija iz dnevnoga tiska o teškim razaranjima naše domovine poslani su na više stotina adresa institucija, udruga i pojedinaca u inozemstvo. I kasnije su slani u inozemstvo pismeni prosvjedi kao i usmeni (osobni i telefonski) zahtjevi te molbe za intervencije.

U povodu međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske poslane su čestitke predsjedniku Republike dr. Franji Tuđmanu i predsjedniku Hrvatskoga sabora dr. Žarku Domljanu, kao i u povodu ratne pobjede poznate kao "Oluja" - itd.

Objavljen je u dnevnome tisku, na radiju i televiziji niz naših prosvjeda ili su davane izjave, i to, npr., u povodu jugosrpskog razaranja gradova Dubrovnika, Vukovara, Slavonskoga Broda, Šibenika i dr., područja Bosne i Hercegovine, uništavanja baštine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, rušenja spomenika u Istri, atentata na zgradu Židovske općine u Zagrebu - itd.

III. Hrvatski nacionalni povijesni odbor

Protestno istupivši iz Saveza povijesnih društava SFR Jugoslavije, ovo je Društvo na spomenutom Plenumu 25. rujna 1991. god. zaključilo da osnujemo vlastiti Hrvatski nacionalni povijesni odbor, preko kojega ćemo se uključiti u rad međunarodne asocijacije povjesničara. Za prvoga predsjednika imenovan je 1992. god. akademik Lujo Margetić, za tajnika dr. Petar Strčić, a za članove prof. dr. Igor Karaman, prof. dr. Stjepo Obad, dr. Dragutin Pavličević i dr. Mirko Valentić. Predsjednik Margetić izradio je Statut i Poslovnik o radu. Stupilo se u kontakt sa sličnim odborom u Republici Sloveniji te sa središnjicom svjetske asocijacije u Parizu. Izrađen je

prijedlog sadržaja I. kongresa hrvatskih povjesničara. Predsjednik Republike je u načelu prihvatio da održi uvodni referat. U dogovoru s Leksikografskim zavodom "Miroslav Krleža" izrađen je biografski upitnik za "Leksikon hrvatskih povjesničara", te se Zavod prihvatio njegova objavljivanja, i to u dva izdanja, na engleskome i na hrvatskom jeziku. Zbog bolesti predsjednik Margetić je odstupio s dužnosti, a za predsjednika je imenovan akademik Franjo Šanjek.

God. 1995. Odbor je osamostaljen ali član našega Predsjedništva i dalje je akademik Šanjek, kao što su članovi Nacionalnoga odbora predsjednik Društva dr. Petar Strčić, potpredsjednik Društva akademik Tomislav Raukar te članovi Predsjedništva dr. Franko Mirošević i dr. Dragutin Pavličević.

IV. Znanstvena djelatnost

a) Projekti

Završen je višedesetljetni međunarodni projekat o kulturi i povijesti gradišćanskih Hrvata, koji je vodio naš raniji predsjednik i potpredsjednik prof. dr. Ivan Kampuš. Rezultati istraživanja i velikog truda proučavanja austrijskih, hrvatskih i mađarskih istraživača 1995. god. objavljeni su u opsežnom zborniku interdisciplinarnoga sadržaja i enciklopedijskoga formata, također pod uredničkom rukom dr. Kampuša (sunakladnik: "Globus", Zagreb), s uvodnim riječima predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana i kardinala mons. Franje Kuharića.¹

b) Znanstveni skupovi

Znanstvene skupove središnjica Društva/Saveza priređivala je samostalno ili u suorganizaciji s drugim udrugama i institucijama, kao npr. s HAZU ili njezinim razredima, s pojedinim našim društvima/članicama, s Maticom hrvatskom, Društvom hrvatskih književnika, Čakavskim saborom, s Hrvatskim državnim arhivom, gradskim i drugim državnim tijelima itd. Na nekim skupovima bili su naši zastupnici.

S obzirom na to da je na raznim skupovima, koje smo priređivali i suorganizirali sudjelovalo, npr., čak i po šezdeset referenata, to ih ovom prigodom i ne nabrajamo, kao ni naslove njihovih priopćenja, već dajemo sažete naslove tih skupova, odnosno natuknicu o čemu je bio govor na tim znanstvenim i stručnim savjetovanjima.

U ovome devet i pol godišnjem periodu Društvo/Savez priredilo je samostalno ili u suorganizatorstvu 60 međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, i to:

I. Međunarodni znanstveni skupovi (ukupno 9):

1. Čehoslovačko-jugoslavenski, Maribor 1988.
2. Mogersdorf, Osijek 1988.
3. Mogersdorf, Gradišće, Austrija, 1989.
4. Mogersdorf, Koseg, Mađarska, 1990.
5. Mogersdorf, Rogaška Slatina 1992.
6. Mogersdorf, Graz 1993.
7. Mogersdorf, Gradišće 1994.²
8. Benedikt Kotrljević, Dubrovnik 1996.
9. Mogersdorf, Trakošćan 1997. (središnjica je sudjelovala u pretpripremama a osobito u financijskoj oblasti).

¹ Vidi: I. Kampuš, Znanstveni projekt "Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata" i istoimena monografija kao njegova realizacija. Historijski zbornik XLVIII, Zagreb 1996., 31-50.

² Vidi: I. Kampuš, Dvadesetpet godina suradnje hrvatskih povjesnika u okviru Međunarodnoga kulturnopovijesnog simpozija Mogersdorf, HZ XLVIII, 1-30.

II) *Domaći znanstveni skupovi* (ukupno 51):

51 znanstveni skup Društvo/Savez priredilo je u Hrvatskoj samostalno ili u suorganizaciji s drugim udrugama i institucijama:

- 10.1. I. dani Jaroslava Šidaka, 1. dio, Rijeka 1988.
- 11.2. I. dani Jaroslava Šidaka, 2. dio, Pula 1988.
- 12.3. Stvaranje Jugoslavije 1918., Beograd 1988.
- 13.4. XIX. pazinski memorijal, Pazin 1988.
- 14.5. 1110. obljetnica natpisa kneza Branimira, Zagreb 1988.
- 15.6. Akademik Dragovan Šepić, Zagreb 1989.
- 16.7. XX. pazinski memorijal, Pazin 1989.
- 17.8. Prof. dr. Stjepan Antoljak, Zagreb 1989.
- 18.9. Kosovska bitka, Zagreb 1989.
- 19.10. Prof. dr. Miho Barada, Zagreb 1989.
- 20.11. II. dani Jaroslava Šidaka, 1. dio, Zadar 1990.
- 21.12. II. dani Jaroslava Šidaka, 2. dio, Split 1990.
- 22.13. Lika i Krbava 1689-1990. Zagreb i Gospić 1990.
- 23.14. Dr. Danilo Klen, Zagreb i Rijeka 1990.
- 24.15. Hrvati u Srbiji, Zagreb 1990.
- 25.16. XXI. pazinski memorijal, Pazin 1990.
- 26.17. Ivan Mažuranić, Zagreb i Novi Vinodolski 1990.
- 27.18. Mons. dr. Božo Milanović, Zagreb, Kringa i Pazin 1990.
- 28.19. Frano Supilo, Opatija 1990.
- 29.20. Značenje Senja za Hrvatsku na razmeđu 15. i 17. st., Senj 1990.
- 30.21. Akademik Lujo Margetić, Rijeka 1991.
- 31.22. Zrinsko-frankopanska urota, 1. hrvatska čitaonica i tabor u Istri te 50. i 70. obljetnica međudržavnoga razgraničenja u Kastavštini, Ronjgi 1991.
- 32.23. Zrinsko-frankopanska urota i prva kraljevička hrvatska čitaonica, Kraljevica 1991.
- 33.24. XXII. pazinski memorijal, Pazin 1991.
- 34.25. Zrinsko-frankopanska urota, Zagreb 1991.
- 35.26. Dr. Milan Šufflay, Zagreb 1991.
- 36.27. Hrvatska Rijeka, Rijeka 1991.
- 37.28. Eugen Kvaternik, Zagreb 1991.
- 38.29. Počeci II. sv. r. u Hrvatskoj, Zagreb 1991.
- 39.30. I. hrvatski tabor u Istri, Kastav 1992.
- 40.31. XXIII. pazinski memorijal, Pazin 1992.
- 41.32. 150. godišnjica I. hrvatske redovite škole u Dobrinjštini na o. Krku, Dobrinj 1992.
- 42.33. Matko Laginja, Zagreb, Kastav, Ronjgi i Kastav 1992.
- 43.34. Antun Bonifačić, Punat 1992.
- 44.35. Grobnička "bitka" s Tatarima, Zagreb i Grobnik 1992.
- 45.36. Zagrebački Gradec 1042-1850., Zagreb 1992.
- 46.37. Prof. dr. Josip Matasović, Zagreb 1992.
- 47.38. Dr. Zlatko Tanodi, Zagreb 1992.
- 48.39. Dr. Miroslava Despot, Zagreb 1992.
- 49.40. Prof. dr. Mirjana Gross, Zagreb 1992.
- 50.41. Vjekoslav Spinčić, Ronjgi 1993.

51.42. Pedeseta obljetnica sjedinjenja Istre i drugih hrvatskih krajeva s maticom-zemljom Hrvatskom, Zagreb i Pazin 1993.

52.43. Samonikle sastavnice hrvatske kulture i povijesti, Rijeka 1993.

53.44. Antun i Stjepan Radić, Zagreb, Sisak, Trebarjevo 1993.

54.45. Stota obljetnica prve hrvatske gimnazije u Istri i na Kvarnerskim otocima, o. Košljun 1994.

55.46. XXIV. pazinski memorijal, Pazin 1994.

56.47. Franjo Rački, Fužine 1994.

57.48. Franjo Rački, Rijeka 1994.

58.49. Devetstota godišnjica Zagrebačke biskupije, Zagreb 1994.

59.50. Pedeseta obljetnica sloma nacifašizma u riječkom području, Rijeka 1995.

60.51. Portreti hrvatskih povjesničara, Zagreb 1996.

Kao što je vidljivo iz ovoga suhoparnoga nabranja, Društvo/Savez je u devet i pol godina rada priredilo samostalno ili sudjelovalo u organiziranju 60 znanstvenih međunarodnih i domaćih skupova, što iznosi po jedan skup svaki drugi mjesec. Neki od tih skupova bili su i veoma veliki po broju sudionika, pa su imali i po 60-ak referenata, a drugi su trajali i po nekoliko dana, i to u više mjesta u našoj državi.

Pokrovitelji nekih skupova bile su veoma visoke ličnosti ili institucije, kao što je to predsjednik Republike (npr. skup o Benediktu Kotruljeviću u Dubrovniku 1996. godine) ili HAZU, ili su, pak, na čelu počasnih odbora stajale također veoma viđene ličnosti naše zemlje, kao što je to bio predsjednik hrvatske vlade Hrvoje Šarinić (npr. skup o Matku Laginji), ili su skupove pozdravljale visoke ličnosti, kao nadbiskup zagrebački kardinal dr. Franjo Kuharić, predsjednik HAZU akademik Ivan Supek, predsjednica Županijskoga doma Hrvatskoga sabora i rektorica riječkoga Sveučilišta prof. dr. Katica Ivanišević.

Iz navođenja imena mjesta gdje su skupovi održavani, vidljivo je da smo ih u doba jugosrpske agresije morali priređivati uglavnom u onim mjestima koja nisu bila okupirana ili nisu bila na neposrednom udaru neprijatelja.

Bilo je već pripremljeno i ugovoreno još desetak skupova ili smo sudjelovali u njihovim pretpripremama, ali smo zbog ratnih nepogoda ili nedostatka novaca morali privremeno odustati od njih. Tako smo imali već pripremljene i ugovorene skupove, npr. o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskome, o Hrvatima u II. sv. ratu, pa o dr. Radojici Barbaliću, prof. dr. Ivanu Beucu, dr. Josipu Butorcu, prof. dr. Ivanu Kampušu, dr. Vladimiru Koščaku, dr. Hrvoju Matkoviću, emeritusu prof. dr. o. Atanaziju Mataniću, dr. Ivanu Očaku, dr. Anti Sekuliću, akademiku Hodimiru Sirotkoviću itd., što ostaje naš dug za iduće razdoblje rada.

c) Sudjelovanje naših zastupnika na skupovima

Naši su zastupnici sudjelovali na sljedećim skupovima:

1. Povijesni skup, Beč 1958.
2. Svjetski kongres povjesničara, Madrid 1990.
3. Rusija i Slaveni, Moskva 1991.
4. Svjetski kongres povjesničara, Montreal 1995.

d) Znanstveno-stručni sastanci

Od onih vrjednijih spomena navodimo sljedeće:

1. Austrijsko-jugoslavenska komisija, Ljubljana 1988.
2. I. konferencija Saveza povjesničara Jugoslavije, Zagreb 1988.

3. Proširena sjednica Predsjedništva našega Društva o znanstvenoistraživačkom radu, Zagreb 1993.

4. Proširena sjednica Predsjedništva našega Društva o školskim programima povijesti, Zagreb 1996.

Neke šire stručne sastanke navodimo u sljedećem poglavlju "Nastava povijesti".

V. Nastava povijesti

U proteklom razdoblju održan je niz sastanaka čiji su sadržaji bili vezani uz nastavu povijesti u osnovnim, srednjim i visokim školama. Na primjer:

1. Kao rezultat sastanka širega kruga povjesničara u organizaciji našega Društva dr. Hrvoje Matković je 1989. god. sastavio elaborat o stanju nastave povijesti u srednjim i osnovnim školama, koji je razmotren na proširenoj sjednici Predsjedništva, usvojen i dostavljen nadležnim državnim tijelima.

2. Istodobno, u iste svrhe dr. Ivo Goldstein je izradio referat o stanju nastave povijesti na fakultetima u Zagrebu, Zadru i Osijeku, te je također dostavljen nadležnim državnim tijelima.

3. God. 1990. učinjena je i poslana promemorija Prosvjetnom savjetu Hrvatske, i to uz osobitu pomoć dr. Dragutina Pavličevića.

4. Programskom savjetu Ministarstva prosvjete i kulture 1991. god. poslan je obrazloženi zahtjev za veću zastupljenost povijesti u školama.

5. God. 1992. u više je navrata razmatran novi program udžbenika i nadležnim tijelima poslane su usmene i pismene sugestije.

6. I u sljedećim godinama, u nizu navrata članovi Predsjedništva sudjelovali su u razmatranju problema školskih programa povijesti i udžbenika, u usklađivanju postojećih udžbenika iz povijesti s nastavnim programima, o ocjenama kvalitete udžbenika itd. Naši su članovi sudjelovali i u javnim, objavljenim diskusijama o programima i udžbenicima.

7. God. 1996. održana je spomenuta osobito važna proširena sjednica Predsjedništva, sa sadržajem o nastavnim programima povijesti za osnovne i srednje škole, u prisutnosti predstavnika nadležnoga ministarstva. U više navrata razgovarano je i s predstavnicima nadležnoga ministarstva. Ministrica Ljilja Vokić osobno je predsjedniku Društva/Saveza zahvalila na veoma konstruktivnom prinosu našega Društva/Saveza.

8. Razmotren je i projekt nastavnoga programa za srpske škole u Republici odnosno za one škole za koje se predviđalo da će imati dodatnu nastavu povijesti.

9. Razmotren je i sličan program nastave povijesti za talijanske škole.

10. Dano je mišljenje o potrebi osnivanja Odsjeka povijesti Pedagoškoga fakulteta u Puli (Odsjek je osnovan) i Pedagoškoga fakulteta u Rijeci (u osnivanju).

11. U više navrata u nadležnim tijelima govoreno je o nastavi povijesti na Pedagoškom fakultetu u Osijeku.

12. Sudjelovalo se u razradi novoga programa arhivistike na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

13. Razmotren je program i dana podrška Medijevalističkoj radionici u Dubrovniku.

14. Dano je mišljenje o programu povijesti na Hrvatskim studijima u Zagrebu.

15. Sudjelovalo se u razgovorima o proširenju postdiplomskog studija iz povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

VI. Kulturno-prosvjetna djelatnost

a) *Predavanja*

Ovo je Društvo nastavilo dugogodišnju kulturno-prosvjetnu djelatnost i popularizaciju sadržaja iz povijesti, povijesne znanosti i nastave povijesti. Ovdje nije moguće nabrojiti brojna predavanja koja su članovi Predsjedništva i drugi naši članovi ili povjesničari u naše ime održali u raznim mjestima i s raznim temama, pa ovom prigodom samo navodimo da su predavanja, pored ostaloga, održana u Zagrebu, Krapini, Rijeci, Našicama, Koprivnici, Krku, Požegi, Puntu itd., a teme su bile, npr., o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskome, Ivanu Krstitelju Tkalčiću, Matiji Vlačiću Iliriku, dnevniku Alojzija Stepinca, Baltazaru Krčeliću, Matku Laginji, Josipu Jurju Strossmayeru, Danielu Farlatiju itd.

b) *Akademije i izložbe*

Prigodom obilježavanja nekih obljetnica naše je Društvo sudjelovalo i u priređivanju akademija i izložaba, te glazbenih i drugih kulturnoprosvjetnih manifestacija, od kojih spominjemo sljedećih 9 svečanosti:

1. Vjekoslav Klaić, Zagreb 1990.
2. Vjekoslav Klaić, Garčin 1990.
3. Božo Milanović, Pazin 1990.
4. Zrinsko-frankopanska urota, Zagreb 1991.
5. Zrinsko-frankopanska urota, Kraljevica, 1991.
6. Zrinsko-frankopanska urota, Zagreb 1991.
7. Grobnička "bitka" s Tatarima, Grobnik 1992.
8. Josip Matasović, Vrpolje 1992.
9. Matko Laginja, Klana 1992.

c) *Predstavljanje knjiga i filmova*

Društvo je organiziralo ili sudjelovalo u suorganiziranju predstavljanja desetak edicija i filmova. Tako su, npr., javnosti u Zagrebu predstavljene knjige dr. Bernarda Stullija i prof. dr. Miroslava Brandta, u Rijeci akademika Luje Margetića i prof. dr. Igora Karamana, u Zagrebu edicije "Zagrebački Gradec 1042-1850.", knjige "Tisućljetni Zagreb" autora dr. Ivana Kampuša i dr. Igora Karamana, te zbornika "Zagrebačka biskupija i Zagreb". U Zagrebu je javnosti predstavljena videokaseta akademika Hodimira Sirotkovića i akademika Ljube Bobana te dr. Hrvoja Matkovića s dvije cjeline: "Banovina Hrvatska" i "Hrvatska i stvaranje jugoslavenske države". U Puntu je predstavljen restaurirani film o o. Krku iz 1938. godine, u Zagrebu i Rijeci velebni zbornik "Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata" - itd.

VII. Izdavačka djelatnost

Središnjica našega Društva nastavila je s višedesetljetnom izdavačkom djelatnošću te je u razmatranome periodu objavila 44 zbornika, časopisa i posebnih izdanja, i to:

1. "Historijski zbornik", glavni urednik prof. dr. Ivan Kampuš, svezaka 10.
2. "Acta historica-oeconomica lugoslavicae", odnosno od 1990. god. "Croatiae", glavni urednik dr. Ivan Erceg, svezaka 11.
3. "Nastava povijesti", suizdavač "Školska knjiga", glavni urednik dr. Hrvoje Matković, svezaka 22, a već složeni svesci 23 i 24 nisu objavljeni.
4. "Mogersdorf", glavni urednik prof. dr. Ivan Kampuš, sv. 20, god. 1995.

5. Edicija "Prvo republičko znanstveno savjetovanje povjesničara Hrvatske Dani Jaroslava Šidaka. Programi i sažeci predavanja". Godine 1988. objavljena su dva izdanja - talijansko i hrvatsko, u suradnji s Povijesnim društvom Istre u Puli.

Dakle, središnjica našega Društva samostalno ili u suorganizaciji objavila je 45 izdanja, što iznosi po jedno izdanje svaka tri mjeseca u rečenome razdoblju, a glavna zasluga ide spomenutoj trojici glavnih urednika.

Na žalost, zbog nesporazuma sa suizdavačem "Školska knjiga" privremeno je 1993. god. obustavljeno izlaženje toliko potrebnoga časopisa "Nastava povijesti". Na posebnom mjestu upozoravamo na velebni, interdisciplinarni zbornik "Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata", zajednički znanstveni projekt naš i znanstvenih predstavnika gradišćanskih Hrvata, koji je objavljen 1995. godine; ponovno ističemo da su predgovore ovome zborniku napisali predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman te kardinal i zagrebački nadbiskup - metropolita mons. Franjo Kuharić. Voditelj znanstvenog projekta iz Hrvatske i glavni urednik knjige je prof. dr. I. Kampuš.

Preko prof. Kampuša zastupljeni smo i u izdavanju rezultata znanstvenoga skupa "Mogersdorf" u istoimenome godišnjaku, koji su u više svezaka objavili naši strani partneri, u Austriji, Mađarskoj i Sloveniji.

Od 1988. god. do našega odbijanja suradnje sa Savezom povjesničara SFR Jugoslavije u savjetu i uredništvu "Jugoslavenskoga povijesnoga časopisa" u Beogradu bili su naši zastupnici prof. dr. Rene Lovrenčić, dr. Dragutin Pavličević i dr. Zorica Stipetić.

Naši su zastupnici sudjelovali u poticanju izlaženja, i priređivanju, objavljivanju ili u uređivanju i niza drugih zbornika radova koji su nastali kao rezultat znanstvenih skupova čiji smo bili suorganizatori. Takvi su, npr., zbornici o dr. Danilu Kleni (u suradnji s Povijesnim arhivom Rijeka i dr.), o akademiku Dragovanu Šepiću (u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom i Katedrom Čakavskog sabora u Buzetu), o Benediktu Kotruljeviću (u suradnji s HAZU i dr.), o "istarskom hrvatskom trolistu" Matku Laginji, Matku Mandiću i Vjekoslavu Spinčiću (u suradnji s Katedrom Čakavskog sabora Ronjgi i dr.), itd.

Pojedine članice/društva objavljuju vlastita izdanja i glasila, no, o tome u sljedećem poglavlju.

VIII. Članice/Društva

Već ranije, u poglavlju I., spomenute su članice/društva našega Saveza/Društva. Ovdje dajemo nešto više podataka.

Naše je Društvo/Savez jugosrpsku agresiju dočekalo s 14 članica/društava, i to sa sjedištima u Zadru, Osijeku, Puli, Rijeci, Požegi, Splitu, Dubrovniku, Krku, Belom Manastiru, Našicama, Koprivnici, Zagrebu, Kutini i Pakracu. No, zbog jugosrpske agresije na našu domovinu neka su društva bila primorana obustaviti rad, kao ona u okupiranome Belom Manastiru, Pakracu itd. Zbog ratnih neprilika nisu osnovana društva/članice u Vinodolu i Gorskom kotaru, iako je bilo sve ugovoreno te napisani statuti i drugi potrebni akti. Na žalost, neka su društva/članice prestala raditi bez razloga, npr. u Puli.

Obnovljen je rad nekih društava/članica, kao onih u Osijeku i Slavonskom Brodu, dok obnovljeno društvo u Varaždinu opet nije ostalo u životu. Sada je nastavljeno s osnivanjem društava u Gorskom kotaru, Vinodolu i Puli. U Zagrebu je osnovano društvo "Otium" 1992. i Hrvatsko znanstveno povijesno društvo 1997. godine.

Dakle, danas je aktivno 10 društava/članica, i to sa sjedištima u Osijeku, Slavonskom Brodu, Našicama, Koprivnici, Požegi, Rijeci i Krku, a u Zagrebu djeluju tri - Zagreb, "Otium" i Hrvatsko znanstveno povijesno društvo.

Društvo/Savez poradit će - prioritarno - na osnivanju društava u Kninu, Petrinji, Vukovaru i Iloku, nekoliko društava u Južnoj Hrvatskoj, od Zadra na jug, te da se obnovi rad ranijih društava.

Aktivna društva/članice rade u okviru mogućnosti svoje sredine. Tako je, npr., zagrebačko Povijesno društvo poznato po svojih sustavnim, mjesečnim susretima i predavanjima, te po stručnim izletima. Iz Predsjedništva središnjice predloženo je da to društvo pokrene svoje glasilo/zbornik "Zagreb". Drugo zagrebačko društvo "Otium" također je krenulo sa zanimljivim susretima i predavanjima te je od 1993. god. objavilo 7 svezaka istoimenog glasila; Društvo ima čak i podružnice u nekim gradovima. Društvo u Koprivnici također ima plodnu stručnu djelatnost, pa je objavilo 12 svezaka svoga glasila "Scientia Podraviana". Društvo u Rijeci - koje je jedno od najstarijih - imalo je niz znanstvenih skupova, te je 1994. god. pokrenulo zbornik "Rijeka", koji je do sada izašao u 6 svezaka; pokrenulo je i seriju posebnih izdanja, pa su izašla tri sveska. Društvo na o. Krku također je imalo više skupova, a od 1989. god. objavilo je 20 svezaka svoga "Krčkoga zbornika", koji su istodobno izašli i u još jednoj seriji, u "Posebnim izdanjima". Kao zanimljivost ove bodulske edicije navodimo da je jedan svezak "Krčkoga zbornika" i jedan svezak "Posebnih izdanja" tiskan u New Yorku. Ovo Društvo je 1997. god. pokrenulo i "Malu knjižnicu Krčkog zbornika", te je objavljen jedan svezak.

No, o djelatnosti pojedinih aktivnih društava ima detaljnijih vijesti u njihovim izvještajima u ovome svesku "Historijskog zbornika".

IX. Odlazak istaknutih povjesničara. Napadi.

U proteklome razdoblju neočekivano je preminuo visok broj hrvatskih historiografa i zaslužnih povjesničara, predsjednici ili članovi naših društava/članica ili središnjih tijela Društva/Saveza, ili, pak, naši prijatelji i suradnici.

Tako je preminuo nekadašnji naš predsjednik prof. dr. Bogdan Krizman, članovi Predsjedništva dr. Fikreta Butić-Jelić, dr. Josip Lučić i prof. dr. Stjepan Antoljak, članovi Časnoga suda akademik Josip Adamček i dr. Ivan Očak, zatim dr. Vinko Antić, dr. Radojica Barbalić, prof. dr. Ivan Beuc, akademik Ljubo Boban, dr. Vjekoslav Bratulić (dugogodišnji predsjednik Povijesnog društva Rijeka), dr. Josip Buturac, dr. Zlatko Čepo, dr. Miroslava Despot, prof. dr. Vanda Ekl, akademik Cvito Fisković, prof. dr. Dinko Foretić, Metod Hrg, dr. Ivo Jelić, Mato Kapović, prof. dr. Igor Karaman, prof. dr. Nada Klaić, dr. Danilo Klen, dr. Ljerka Kuntić, prof. dr. Radmila Matejčić, Fedor Močanin, akademik Duje Rendić-Miočević, Josipa Paver, akademik Dragovan Šepić, dr. Zdenka Šimončić-Bobetko, dr. Ante Šonje, Stjepan Vekarić, dr. Zdenko Šundrica, prof. dr. Zlatko Vince itd. Svi ovi znanstvenici i brojni zaslužni povjesničari - prosvjetni radnici u srednjim i osnovnim školama - zaslužuju naše priznanje i hvalu za svoj trud i rad na unapređenju hrvatske historiografije, povijesne znanosti i nastave povijesti.

X. Nagrade, priznanja i napadi

Pojedini naši članovi su se i na osobit način isticali pa su dobili niz priznanja i za dio djelatnosti koje su obavljali u okviru Saveza ili u okviru pojedinih društava/članica, iako, u načelu, to nije označeno kad se priznanja ili nagrade dodjeljuju. Stoga ovdje navodimo samo nekoliko primjera:

1. Dr. A. Ernstu iz Gradišća, dr. F. Horvatu iz Mađarske, prof. dr. F. Hauptmannu (postumno) iz Štajerske, J. Kusteru iz Slovenije, prof. dr. I. Kampušu iz Hrvatske Skupština Sveučilišta u Osijeku dodijelila je 1988. visoko priznanje Srebrnu plaketu Sveučilišta, članovima Organizacijskog odbora Mogersdorf koji su kontinuirano dvadeset godina pripremali, organizirali i aktivno sudjelovali u radu navedenog simpozija.

Također su odlukom Sveučilišne skupštine dobili Srebrnu plaketu prof. dr. J. Adamček i prof. dr. I. Karaman kao priznanje za izuzetan doprinos u izučavanju povijesti Slavonije.

2. Savez/Društvo primio je 1989. god. povelju od Čakavskoga sabora Istre i Kvarnerskog primorja.

3. Državnu nagradu Republike Hrvatske "Bartol Kašić" god. 1991. dobio je dr. Dragutin Pavličević, kojega je kandidiralo Društvo/Savez.
 4. God. 1996. dobio je prof. dr. Ivan Kampuš nagradu "Josip Juraj Strossmayer" HAZU za najbolji izdavački pothvat godine, za velebni zbornik "Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata", što je u Zagrebu tiskan 1995. godine.
 5. Prof. Kampuš izdao je Filozofski fakultet diplomu zaslužnog člana i predložio ga za emeritusa. Akademik Margetić dobio je veoma visoko priznanje i postao počasni doktor Sveučilišta u Rijeci.
 6. Više naših članova i suradnika (npr., prof. dr. S. Antoljak), dobilo je odličja Republike Hrvatske, odnosno druge nagrade i priznanja.
 7. Godine 1988. podržali smo prijedlog Instituta za istoriju Filozofskoga fakulteta u Skoplju da se prof. dr. Stjepanu Antoljaku dodijeli tadašnja najviša jugoslavenska nagrada AVNOJ-a.
 8. Ističemo i veoma visoko priznanje potpredsjedniku Društva/Saveza prof. dr. Tomislavu Raukaru te predsjedniku Hrvatskoga nacionalnog povijesnog odbora i članu Predsjedništva Društva/Saveza prof. dr. Franji Šanjeku, koji su izabrani za redovite članove HAZU i time stekli pravo na zvanje i čast akademika.
- Međutim, s dubokom smo žalošću primili u ruke dvije knjige naših veoma starih kolega i suradnika, u kojima su bez razloga i povoda ružno i uvredljivo opisali i ocijenili niz svojih kolega, mahom odavno preminulih, potežući pitanja čak i iz svoje daleke mladosti. Te su knjige, pored ostaloga, prepune faktografskih grešaka i očitih netočnosti te ne služe na čast autorima. Predsjednik ovoga Društva odgovorio je u puljskom dnevniku "Glasu Istre" jednom autoru, a prof. dr. Petar Korunić u zborniku "Radovi" Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta drugomu. Dosadašnji predsjednik Društva/Saveza uzeo je u obranu i nekadašnju našu predsjednicu prof. dr. Mirjanu Gross, koja je napadnuta u zagrebačkome "Vjesniku".

XI. Ostalo. Izbor.

Od veoma mnogih ostalih komponenata u djelatnosti Društva/Saveza u izvještajnom razdoblju, a ima ih stotinjak, ovom prigodom učinjen je samo najuži izbor, pa navodimo samo sljedeće:

1. Predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman u dva je navrata, u Zagrebu i na o. Brijuni, primio predsjednika Društva/Saveza zbog više pitanja iz oblasti hrvatske historiografije i povijesne znanosti.
2. Predsjedniku Republike dr. Franji Tuđmanu, prigodom prijma u zagrebačkim Dvercima u povodu velike obljetnice zagrebačkoga Gradeca, potpredsjednik prof. dr. Ivan Karnpuš predstavio je prof. dr. Zlatka Tanodija, veoma istaknutoga hrvatskoga povjesničara i arhivista, koji od 1945. god. plodno djeluje u Južnoj Americi.
3. Prihvaćen je naš prijedlog iz 1988. god. gradu Zagrebu pa je 1989. god. jedna ulica metropole dobila ime Jaroslava Šidaka.
4. Predsjedništvo je donijelo odluku o ustanovljenju Nagrade "Jaroslav Šidak" hrvatskim povjesničarima i usvojilo "Pravilnik" o toj nagradi. Na žalost, nije realizirana ta odluka.
5. U Arhivski savjet Hrvatske imenovani su naši zastupnici dr. Hrvoje Matković i dr. Ivan Očak.
6. God. 1989. upućeni su predsjedništvu Srpske akademije nauka i Udruženja književnika Srbije protestni brzojavi u povodu objavljivanja teksta akademika i književnika Dobrice Ćosića u rimskome časopisu "Il Tempo", a u kojem Ćosić kaže da su talijanski krajevi ona hrvatska područja koja je Kraljevina Italija držala okupiranima od 1918. do 1941. godine, i koja su Međunarodnim ugovorom u Parizu 1947. god. definitivno vraćena u sastav matice-zemlje Hrvatske. O toj sramotnoj izjavi dosadašnji predsjednik Saveza/Društva objavio je i članke.

7. God. 1989. i kasnije sudjelovalo se u radu tijela općine Zaprešić koje se počelo brinuti o obnovi Novih Dvora.

8. Na poziv književnika Pere Budaka, predsjednika Inicijativnog odbora za povratak spomenika Josipa Jelačića na tadašnji Trg Republike u Zagrebu, Savez je na prvom sastanku zastupao akademik Ljubo Boban, a u stručnome radu Muzeja grada Zagreba sudjelovali su prof. dr. Nikša Stančić i dr. Petar Strčić.

9. Sudjelovalo se u pripremama i u analizi stanja u općinskim knjižnicama i stvaranju bibliotečno-informacijskoga sustava te u raspravi u nadležnim državnim, društvenim i strukovnim tijelima.

10. Savez/Društvo bio je zastupljen u odboru za podizanje kapitalnoga objekta - nove zgrade Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu.

11. U više navrata davana su mišljenja i sudjelovalo se na sastancima državnih, društvenih, strukovnih i sveučilišnih tijela u pogledu sudbine četvrtoga kapitalnog objekta - zgrade Hrvatskoga državnog arhiva.

12. Na poziv posljednjega potpredsjednika Matice hrvatske nakon zabrane Matičina rada 1971. god. prof. dr. Miroslava Brandta, Savez/Društvo je u više navrata sudjelovalo u razgovorima s pojedinim članovima Matice, te se 1989. god. odazvalo pozivu potpredsjednika M. Brandta i poslalo članicama/društvima prijedlog da svoje istaknute i zaslužne članove predlože u obnovljene ogranke Matice. Predstavnici Društva/Saveza sudjelovali su i na prvoj obnoviteljsko-konstituirajućoj skupštini Matice u Zagrebu. Članovi aktivno sudjeluju i u radu posebnoga Matičina odjela za povijest.

13. U više navrata davana su mišljenja i sugestije o suradnji sa stranim povjesničarima i povijesnim institucijama i udrugama kao, npr., god. 1990. Razredu za društvene znanosti HAZU u pogledu suradnje s mađarskim povjesničarima, god. 1991. Austrijskom kulturnom institutu u Zagrebu za suradnju s austrijskim povjesničarima itd.

14. U više navrata susretalo se ili razgovaralo s predstavnicima Slovenskoga povijesnoga društva, pored ostaloga i o načinima osnivanja i uključivanja Hrvatskoga nacionalnog odbora u svjetsku asocijaciju povjesničara.

15. God. 1993., 1994. davana su mišljenja gradskim tijelima Rijeke, Zagreba, Krka i Pule, kao i Primorsko-goranske i Istarske županije, te republičkom SAB-u u Zagrebu o uklanjanju ili premještanju spomenika i drugih obilježja iz vremena radničkoga pokreta i NOB-a.

16. God. 1996. kod ministra znanosti inicirano je te je prihvaćen naš prijedlog, tako da je ministar uputio dopis ministrima vanjskih poslova, kulture i turizma, potpredsjedniku vlade, te nizu drugih institucija i udruženja o potrebi nastavljanja rada i o modalitetima uključivanja Republike Hrvatske u dalje održavanje međunarodnoga znanstvenog skupa Mogersdorf.

17. Podržali smo prijedlog Čakavskoga sabora iz Pule i Pravnoga fakulteta u Rijeci da se akademiku Luji Margetiću dodijeli visoko zvanje počasnoga doktora te emeritusa Sveučilišta u Rijeci, što je profesor i dobio, kao i da se prof. dr. Ivanu Kampušu dodijeli zvanje emeritusa u Zagrebu.

18. Podržali smo i pripremili (i financijski) - zajedno sa Zavodom za hrvatsku povijest - odlazak dr. Ivana Očaka u Rusiju radi prikupljanja podataka o stradalim Hrvatima u staljinskim čistkama, za što je posebno pokazao interes i predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman, ali to, na žalost, nije realizirano zbog prerane smrti dr. Očaka.

XII. Financiranje

Kao do ovoga izvještajnoga perioda, tako se i dalje teže dolazilo do novca za rad Društva/Saveza, a, što je prirodno, napose teško u pojedinim godinama Domovinskoga rata. Financiranje nije bilo ravnomjerno, a povremeno je bilo i veoma skromno, tako da je došlo u pitanje čak i

višedesetljetno sudjelovanje u suorganiziranju međunarodnoga znanstvenoga skupa Mogersdorf. Taj je skup 1995. god. bio potpuno pripremljen, ali je morao biti otkazan jer je tadašnje nadležno Ministarstvo za kulturu uskratilo bitan dio subvencije koja je ranije bila utvrđena i dogovorena. I drugi neki već pripremljeni skupovi morali su biti otkazani.

Članovi Saveza/Društva uglavnom su besplatno nastupali na znanstvenim skupovima. Predsjednik i članovi Predsjedništva uglavnom su putovali o svome trošku, te sami snosili i poštanske i druge troškove. Tako se, npr., i za članke u "Historijskom zborniku" isplaćuju izuzetno autorski honorari. No, u zadnje dvije godine započinje stabilnije državno financiranje rada Društva/Saveza, pa se iz državnih sredstava odobravaju (relativno skromna) sredstva za redovitu djelatnost. Vjerujemo da će se izdašnije financirati i izdavačka djelatnost, iako je Ministarstvo za znanost redovito novčano pomagalo Historijski zbornik, priređivanje raznih susreta na kojima se iznose rezultati najnovijih znanstvenih istraživanja itd. No, financijski izvještaji skromnoga sadržaja postoje, a svi su izdaci dokumentirani i upućivani nadležnim institucijama.

Društva/članice financirale su se kao i do sada iz vlastitih izvora te nisu obvezne podnositi izvješća.

XIII. Zaključak

Društvo/Savez u proteklom je razdoblju djelovalo u izuzetnim povijesnim prilikama, u uvjetima raspada šire državne zajednice SFR Jugoslavije, velikosrpske oružane agresije i okupacije pojedinih hrvatskih krajeva te osnivanja samostalne Republike Hrvatske, sa svim posljedicama. Usprkos takvim teškim prilikama, Društvo/Savez uspjelo se ne samo održati već, štoviše, odgovoriti na niz pitanja pa i plodno djelovati. S tih temelja kreće u novo razdoblje života, u drugu polovicu stoljeća svoga postojanja i djelovanja.

Petar Strčić

IZVJEŠĆE

o radu Društva za hrvatsku povjesnicu, Ogranak za Baranju,
Beli Manastir, u proteklom razdoblju

POVIJESNO DRUŠTVO BARANJE, Beli Manastir prvi put započelo je s radom nakon osnutka 31. kolovoza 1984., u vrlo velikoj nadi i želji da izvrši svoju temeljnu zadaću, rasvjetljavanje stvarne povijesne istine o pokrajini Baranji tijekom prošlosti, a što je pozdravio i tadašnji glavni tajnik Saveza povijesnih društava Hrvatske prof. dr. sc. Dragutin Pavličević.

Međutim, često se i planirano ne ostvari, ili bar ne onako kako je to netko zapisao i zamislio. Jer, napose presnažni srpski utjecaj, pa i na Društvo, a posebice kada se radilo o njegovu najužem vodstvu, gdje primjerice od devet članova Predsjedništva, samo dvoje nisu bili Srbi, odnosno jedan Hrvat i jedna Mađarica (Davorin Taslidžić i Laura Merki), što se očitovalo i na mogućnost snažnijeg financiranja, a posebice kada se radilo o nakladništvu. U vremenu od te 1984. pa sve do ratnih dana, odnosno pada Baranje i njezine okupacije od strane velikosrpskih ideologa u kolovozu 1991., rad Društva se odvijao u organiziranju različitih tribina i predavanja po mjestima i

J U B I L A R N I
H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

posvećen je

prof. dr. Jaroslavu ŠIDAKU,

*njegovu osnivaču i glavnom uredniku
(1948 – 1985)*

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS
Ivan KAMPUŠ
Ivica PRLENDER
Tomislav RAUKAR
Petar STRČIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu
Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ul. Ivana Lučića 3

Cijena ovog broja iznosi 200 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Mišljenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske br. 532-03-1/7-94-01 i 5320317-96-01
od 18. XI. 1994. i 1. III. 1996. časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet.

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Garićgradska 6 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, prosinac 1997.